

Міністерство освіти та науки України
Львівський національний університет
імені Івана Франка

ПОРІВНЯЛЬНА ПОЛІТОЛОГІЯ

(Порівняльний аналіз політичних систем
країн Західної Європи)

Програма курсу та плани семінарських занять

Анатолій Романюк
доцент кафедри політології
філософського факультету

Львів
ЦПД 2000

*Друкується за рішенням вченої ради
філософського факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
протокол № 30/3 від 04.10.2000 р.*

Рецензенти:

проф., д.ек.наук, декан ф-ту міжнародних відносин ЛНУ ім.І.Франка

Маркіян Мальський

доц., канд. філ. наук, зав. каф. політології ЛНУ ім.І.Франка

Микола Поліщук

ПОРІВНЯЛЬНА ПОЛІТОЛОГІЯ. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи. Програма курсу та плани семінарських занять для студентів філософського факультету (відділення політології) \уклав к.ф.н., доц. А. Романюк. - Львів: Поліграфічна лабораторія Центру політичних досліджень. - 2000 - 28 с.

Уклав:

доцент кафедри політології

Анатолій Романюк

Від автора

Головна особливість політичної науки щодо природничих наук полягає в тому, що в своєму розвитку вона не може спиратися на експериментальні результати і не має можливості перевіряти отримані результати та висновки в “заданих умовах” або в штучно створених умовах із заданими параметрами. Це в однаковій мірі стосується аналізу політичних явищ як на макрорівні, так і на мікрорівні. Ми не можемо нажалі, а може і на щастя, зробити дубль жодної політичної події. Оскільки, в політичних науках експеримент як науковий метод є неможливим, то його роль виконує порівняння. Наявність сьогодні більше 200 самостійних країн дає можливість дослідникам знаходити подібні умови, режими, тощо в різних країнах світу і на різних етапах їх історії. Внаслідок цього звертання до досвіду інших країн, як позитивного, так і негативного, стає іманентною умовою поступального розвитку окремої країни і цілого людства.

На сьогодні в політичних науках виділилась самостійна дисципліна – порівняльний аналіз, або компаративістика, яка власне і займається аналізом подібностей та відмінностей між окремими державами (суспільствами), або між окремими сегментами, інститутами, акторами, тощо різних держав. Передісторія порівняльної політології відноситься до часів Арістотеля, який в своїй “Політиці” звертається до аналізу державного устрою багатьох міст-полісів Стародавньої Греції. Формування порівняльної політології як самостійної наукової дисципліни пов’язується із початком діяльності у 1953 р. Еванстоунського семінару у Північнозахідному університеті (США).

Компаративістика має багато особливостей щодо решти політичних наук. Одна з головних полягає в тому, що для порівняльної політології важко чітко і однозначно визначити самостійне поле дослідження, оскільки сферою порівняння є всі без виключення політичні інститути і процеси, в рівній мірі як і явища і процеси з усіх суспільних сфер, що в тій або іншій формі мають відношення до політичного життя. Тому, для цієї наукової дисципліни системовизначаючим чинником виступає метод проведення досліджень. Таким, чином порівняльна політологія виступає одночасно предметом дослідження і методом проведення порівняння.

В запропонованому курсі поряд із розглядом засадничих характеристик порівняльного методу досліджень та компаративістики, як самостійної дисципліни, головна увага приділяється розкриттю дії методологічних засад та механізмів на підставі аналізу країн Західної Європи. Цей регіон включає в себе 23 національні держави, загальна площа територій яких складає всього 2.7 % від загальної площі всіх держав світу. В цих країнах проживає понад 370 млн. населення, приблизно 7 % від світової популяції (дані на 1998 р.). Етнічні відмінності між цими країнами, за деяким виключенням, не є дуже значними. Більшість країн цього регіону, не зважаючи на поділ між католицькою та протестантськими церквами, мають спільний культурний спадок, заснований на християнстві. Вони пов’язані між собою спільною історією декількох тисячоліть безперервної взаємодії та постійних взаємовпливів, почасти досить жорстких (дві світові війни розпочались і пройшли лихоліттям по території більшості країн континенту). Важко знайти ще один подібний регіон в світі, який би відіграв таку вирішальну роль в розвитку цілого людства. Більшість

основних філософських та політичних концепцій і реалізованих в життя політичних конструкцій побачили світ власне в Європі. Починаючи з доби Нового часу власне тут починають формуватися перші модерні (тобто, що відповідають сучасним стандартам і вимогам) національні держави. Колоніальні загарбання основними європейськими державами майже цілого світу, як це не парадоксально звучить після тривалого домінування марксистських парадигм в нашій країні, поряд з іншими наслідками сприяли долученню до цивілізації та прискорили політичний розвиток багатьох народів світу. Не зважаючи на чисельні і гострі конфлікти, що супроводжували європейські народи протягом усієї історії, сьогодні більшість цих країн об'єдналась в якісно нове наддержавне утворення – Європейську Спільноту що стрімко розвивається, перетворюючи Європу держав в Європу націй. Можливості, які відкриває перед європейськими народами нове політичне об'єднання, безумовно, є значними і потребують докладного самостійного вивчення, але вже сьогодні зрозуміло, що Європейський Союз заклав якісно нові системні можливості для адекватної відповіді цієї частини світу на вже існуючі та майбутні глобальні виклики. Це дозволяє із впевненістю передбачити, що континент збереже за собою визначальну роль в світі і в майбутньому.

Розвиток трансформаційних процесів в Центральній та Східній Європі після падіння “Берлінського муру” відкрив перед народами держав цього регіону нові можливості долучення до сім'ї європейських народів з якими Центральна та Східна Європа пов'язана не лише географічно, історично та культурно, але і багатьма іншими зв'язками. Країни Європейської Спільноти заявили про свою готовність до розширення за рахунок нових держав, коли вони будуть вже здатні організувати своє життя у відповідності до європейських стандартів, що перш за все передбачає – повагу до кожного громадянина і створення умов для його дійсно всебічного розвитку. Більшість країн Центральної та Східної Європи зробили свій однозначний проєвропейський вибір і сьогодні активно працюють над зміною власних суспільств. Україна, внаслідок різних причин, ще не прийняла однозначного, принаймні, для самої себе, рішення в який простір вона має інтегруватися і, відповідно, за якими критеріями організувати своє власне життя. Прийняття будь якого рішення передбачає наявність знань про об'єкт, в даному випадку ним виступає політична система країн Західної Європи. Тому, даний курс має поряд із навчальним і певне теоретичне значення.

При підготовці курсу були використані конституції країн Західної Європи, статистичні дані різних періодів з багатоманітних джерел та результати чисельних наукових досліджень, переважно європейських та американських авторів. Ми свідомо виділили з 23 країн лише 16 – Австрія, Бельгія, Греція, Данія, Іспанія, Ірландія, Італія, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Португалія, Сполучене Королівство, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Швеція, оскільки лише про ці країни існує найбільше коректної інформації, що і дозволяє здійснити вичерпне порівняння. При проведенні семінарських занять ми вважаємо за доцільне долучити матеріали по США. Це зумовлюється наступними причинами: по-перше, студенти змушені самостійно долучати та аналізувати матеріал, що виходить поза лекційний курс, тим самим розвиваючи навички порівняльного підходу, окрім того, США настільки є яскравим політичним прикладом, що шкода ним не скористатися; по-друге, існує катастрофічний брак добротної літератури з курсу, і взагалі з аналізу європейських країн. Щодо вивчення США в колишньому Радянському Союзі і сьогодні в Україні зроблено значно більше. Тому додання питань по США дозволяє розширити базу публікацій, що можуть бути рекомендовані студентам при підготовці до семінарів.

Програма курсу :

**Порівняльна політологія
(Порівняльний аналіз політичних систем
країн Західної Європи).**

№ теми	Назва теми	Кількість годин
1	Місце порівняльного аналізу в системі політичної науки	2
2	Теоретико-методологічні засади компаративістики	2
3	Політичні системи та їх середовище в порівняльному аналізі	2
4	Основні засади соціополітичних поділів, як підстави порівняльного аналізу	6
5	Порівняльний аналіз позиції та компетенції глав держав в країнах Західної Європи	2
6	Порівняльна характеристика парламентів країн Західної Європи	2
7	Порівняльна характеристика урядів країн Західної Європи	8
8	Порівняльна характеристика виборчих систем	6
9	Порівняльний аналіз партійних систем країн Західної Європи	4
10	Моделі взаємовідносин між державою та групами інтересів	2
11	Порівняльний аналіз форм участі громадян в політичному процесі	2

Загалом - 38

Орієнтований план семінарських занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин
1.	1. Класова (економічна) основа соціополітичних поділів країн Західної Європи та США	2
2.	Етномовна основа соціополітичних поділів країн Західної Європи та США	2
3.	Релігійна основа соціополітичних поділів країн Західної Європи та США	2
4.	Територіальна основа соціополітичних поділів країн Західної Європи та США	2
5.	Форми державного устрою країн Західної Європи та США	2
6.	Посада Президента в країнах Західної Європи та США	2
7.	Парламент в системі органів країн Західної Європи	4
8.	Парламент в системі органів країн Західної Європи	2
9.	Система органів місцевого самоврядування країн Західної Європи та США	2
10.	Двопартійні партійні системи країн Західної Європи та США	2
11.	Багатопартійні партійні системи країн Західної Європи	4
12.	Виборчі системи країн Західної Європи та США	4
13.	Форми участі громадян в політичному житті країн Західної Європи та США	2

Загалом - 34

Тема 1

Місце порівняльного аналізу в системі політичної науки

Значення порівняння для забезпечення наукового характеру політичної науки. Порівняння як джерело нової інформації, знань про суспільство в цілому та механізми його функціонування. Порівняння як підстава суспільних змін. Порівняльний метод та особливості його застосування в політологічному аналізі. Значення результатів, отриманих під час порівняльного аналізу для вироблення нових знань та розвитку вже набутих знань про політичну сферу країн світу. Роль порівняльного аналізу в подоланні етноцентризму.

Значення інституціоналізму, девелопменталізму та неоінституціоналізму в становленні та розвитку порівняльного аналізу. Встановлення інституціоналізмом меж порівняльної політології. Акцент на вивченні основних інститутів сучасних суспільств та “інституціоналізації” демократичних принципів. Девелопменталізм або “нова” порівняльна політика щодо вивчення суспільних змін в умовах протиборства двох політико-економічних систем (капіталізму та соціалізму). Два ключові підходи до девелопменталізму – модернізаційні теорії та теорії залежності. Перехід від європоцентризму до вивчення повного спектру існуючих в світі країн. Неоінституціоналізм як поєднання двох попередніх підходів. Розширення спектру вивчаємих політичних інститутів та зростання операціоналізму щодо різноманітних типів політичних систем.

Етапи становлення порівняльної політології. Елементи порівняльного аналізу в творчій спадщині Аристотеля, Полібія, Ж.Бодена, Ш.Монтеск'є, Е.Берка, О.Токвіля та інших. Значення теоретичних конструкцій Макса Вебера для становлення порівняльних досліджень. Суспільні чинники, що зумовили формування компаративістики в США в міжвоєнний період та часи другої світової війни. Єванстоунський семінар у Північнозахідному університеті (США) та заява 1953 р. про головні методологічні засади розвитку порівняльного методу. Розвиток порівняльної політології з середини 50-х років. Місце порівняльної політології в системі політичних наук.

Тема 2

Теоретико-методологічні засади компаративістики

Завдання та межі компаративних досліджень. Кількість об'єктів необхідна для коректного порівняння. Шляхи забезпечення збільшення достовірності результатів порівняння : метод сегментації; залучення історичних прикладів; порівняння лише країн, що мають спільне географічне положення та які знаходяться в одному історико-культурному просторі (area study). Значення операційних понять під час порівняльного аналізу, їх функціональна еквівалентність. Роль теоретичних парадигм в логічному структуруванні отриманої інформації внаслідок порівняльного аналізу.

Варіативні дослідження в компаративній перспективі. Метод вивчення окремого випадку (case study) – через протиставлення до узагальнення. Значення “клінічних” випадків. Бінарний аналіз – опосередкована та безпосередня форми. Переваги і недоліки бінарного аналізу. Вимоги щодо

порівняння подібних між собою країн. Можливості вдосконалення або перегляду теорій, моделей та типологій розроблених на основі порівняння контрастних країн. Основні вимоги щодо порівняння контрастних країн. Значення порівняння контрастних країн для вироблення загальних закономірностей політичного розвитку. Концепція гомогенних та гетерогенних полів під час порівняння політичних структур. Чинник суб'єктивного фактору під час проведення порівняльного дослідження. Самостійний характер і взаємодоповненість основних стратегій порівняння.

Дихотомія як домінуючий засіб отримання нових знань в процесі усвідомлення результатів порівняльного аналізу. Особливості дихотомної класифікації щодо контрастних та подібних прикладів. Проблеми спрощення та застосування концептуальних категорій. Одномірний характер дихотомій. Відмінність типологій та дихотомій. Можливості типологій впорядковувати реальність. Типології як результат та інструментальний засіб порівняння. Сутність моделювання в узагальненні результатів порівняльного аналізу, їх здатність пояснювати політичні явища та процеси. Динаміка моделей. Синтез як теоретична конструкція заснована на емпіричних даних, метою якої є пояснення. Прогностична властивість порівняльного аналізу.

Тема 3

Політичні системи та їх середовище в порівняльному аналізі

Сутність існуючих підходів до розуміння феномену політична система. Проведення співставлень на основі вивчення характеру взаємодії політичних систем із власним найближчим оточенням (економічною сферою, демо-популяційними спільнотами, культурною сферою).

Природні та географічні чинники в характеристиці політичних систем. Інституційні характеристики політичних систем. Відмінності на основі форми державного устрою. Політичний режим як спосіб організації та функціонування влади. Вестмінстерська та консенсусна моделі демократичного режиму (А.Ліпхарт). Парламентський, президентський, напівпрезидентський та канцлерський режими. Представницька демократія як предмет досліджень сучасної компаративістики. С.Хантінгтон про три “хвили” процесу демократизації сучасних суспільств та “зіткнення цивілізацій”.

Сучасні територіальні нації-держави та їх конституційний устрій. Розподіл і делегування функцій державою по вертикалі та по горизонталі. Унітарні та федеративні держави, їх типи та різновиди. Особливість конфедерації та квазіконфедерації. Регіональні структури влади та органи місцевого самоврядування. Муніципальна влада як інститут державного устрою. Різновиди та традиції державної служби (civil service) в європейських країнах.

Тема 4

Основні засади соціополітичних поділів, як підстави порівняльного аналізу

Сутність та значення суспільного поділу для розуміння динаміки процесів, що відбуваються в сучасній країні. Місце та роль суспільних

груп в політичному житті. Суспільна диверсифікація як соціальна база можливого конфлікту між суспільними групами. Система цінностей та переконань, що зумовлюють існування відмінних позицій та точок зору на політичні та суспільні явища і процеси як основа політичного поділу. Соціополітичний поділ як ланцюг, що пов'язує суспільну структуру із політично-інституційним ладом. Історична еволюція соціополітичних поділів. С. Ліпсет та С. Роккан про чотири типи соціополітичних поділів в історичному минулому : територіальний конфлікт, конфлікт між державою і костелом, конфлікт між містом і селом та між класом власників і працівників. Виборчі коаліції ad hoc та стабільні виборчі орієнтації як основа соціополітичних поділів. Індикатори сучасних соціополітичних поділів. Основні стадії трансформації соціальногрупового поділу в соціополітичний. Головні сучасні соціополітичні поділи: класовий, етномовний, релігійний та територіальний (регіональний).

Соціальноекономічна основа класового соціополітичного поділу.

К.Маркс та Ф.Енгельс про головні засадничі принципи класового поділу суспільства. Сучасні підходи щодо визначення “робітничого класу”. Кількісні та якісні характеристики робітничого класу, зміни його положення в структурі зайнятого населення країн Західної Європи. Еволюція партій лівого спрямування та їх зв'язків із робітничим класом. Аналіз стану та змін класового голосування в країнах Західної Європи на основі індексу Алфорда (використовується для виміру залежності між приналежністю до певної суспільної групи та способом голосування). Чинники що зумовлюють подальшу актуальність соціальноекономічної основи класового соціополітичного поділу.

Етно-мовна основа соціополітичного поділу.

Окреслення головних засадничих підходів щодо сучасного трактування етнічних груп. Гомогенний та гетерогенний характер суспільства в етнічному контексті. Основні підходи щодо визначення етнічної гомогенності суспільства. Значення розробленого Лейном та Ерсоном “індексу етномовної фрагментації” суспільства та його показники стосовно країн Західної Європи. Етногрупова характеристика країн з найвищими показниками етномовної фрагментації: Бельгія, Швейцарія, Іспанія, Сполучене Королівство та Франція.

Чинник міграції після другої світової війни в подальшій еволюції існуючих етномовних суспільних груп. Характеристика міграційних процесів в країнах Західної Європи. Вплив етномовного поділу на політичну стабільність суспільства. Головні характеристики соціополітичного поділу на основі етномовних відмінностей в Бельгії.

Релігійна основа соціополітичних поділів.

Характерні риси конфесійної диверсифікації європейських країн. Зміна змісту та форми взаємовідносин між церквою та державою у ХХ ст. Конституційне закріплення відділення церкви від держави в європейських країнах та традиції домінуючої церкви в Італії та Сполученому Королівстві. Особливий характер відносин церкви і держави в Німеччині. Характеристика сучасного стану конфесійної гетерогенності країн Західної Європи. Широкий спектр взаємовідносин церкви і суспільства. Створення спеціалізованих

громадських організацій та об'єднань, участь церкви в прийнятті рішень з суспільнозначимих питань (аборти, розлучення, тощо). Характеристика релігійної свідомості в європейських країнах. Зв'язок християнських партій з конфесійними громадами та сучасний стан соціополітичного поділу на релігійній основі в країнах Західної Європи.

Територіальна основа соціополітичних поділів

Концептуальна особливість регіональних поділів та поділів центр-периферія і місто-село. Значення території, умови перетворення її в політичну детермінанту. Співпадання територіального поділу з етнічним та релігійним. Історичний контекст територіального поділу. Регіональні політичні партії: особливості їх еволюції та функціонування.

Тема 5

Порівняльний аналіз позиції та компетенції глав держав в країнах Західної Європи

Сутність та основні компетенції глави держави. Основні різновиди глав держав – монарх та президент. Історична ретроспектива трансформації посади монарха в європейських країнах. Визначення монархії як форми держави та її основні форми. Особливість парламентської або конституційної монархії. Повноваження монарха. Принцип контрасигнації.

Характеристика посади та обсяг повноважень президента як глави держави. Статус посади президента в президентській, напівпрезидентській та парламентській республіках. Положення та повноваження посади президента в Швейцарії (президентська республіка). Зміна обсягу повноважень посади президента Фінляндії, Франції та Португалії в рамках напівпрезидентської республіки. Вплив історичних, культурних та інших чинників на посаду президента в парламентських республіках.

Вимоги щодо кандидатів на посаду президента: політичні, національні та вікові. Характеристика конституційних положень щодо форми та процедури президентських виборів в європейських країнах. Право висунення кандидатів на посаду президента. Терміни президентських повноважень. Можливості і процедурні вимоги щодо дострокового припинення повноважень президента.

Тема 6

Порівняльна характеристика парламентів країн Західної Європи

Призначення парламенту як законодавчого органу держави, його основні загальні компетенції. Поділ парламентів за внутрішньою структурою на одно та двопалатні. Специфіка Стортінгу в Норвегії та парламенту Німеччини щодо трактування їх як двопалатних парламентів. Валентність статусу законодавчого органу однопалатного парламенту та нижньої палати двохпалатних парламентів. Відмінності між одно та двопалатними парламентами за чисельністю, повноваженнями, термінами діяльності та принципами ротації. Співвідношення верхньої та нижньої палат парламентів, системи їх взаємних противаг та стримувань. Характеристика статусу Палати лордів парламенту Сполученого Королівства та концепція 2000 р.

її реформування.

Основні вимоги щодо претендентів на посаду депутата парламенту. Статус депутата парламенту та його привілеї. Процедурні вимоги щодо обрання голови та заступників парламенту, їх повноваження. Місце та роль спеціальних парламентських органів та інститутів. Роль регламенту. Парламентські комісії та комітети: різновиди та обсяги компетенцій. Партійні фракції та партійні групи, вплив політичних партій на роботу парламенту. Основні підходи щодо класифікації сучасних парламентів залежно від характеру виконання ними своїх функцій.

Тема 7

Порівняльна характеристика урядів країн Західної Європи

Принцип поділу влад і прерогативи виконавчої влади. Особливість виконавчої влади (її політичного компоненту) в континентальних країнах порівняно із США. Співвідношення понять “уряд” та “кабінет міністрів”.

Позиція глави уряду

Різноманітні підходи щодо термінологічного означення посади глави уряду. Механізми обрання на посаду прем'єр-міністра та їх залежність від партійної та виборчої системи. Специфічність обрання голови виконавчої влади в умовах багатопартійності і коаліційного формування уряду. Можливості прем'єр-міністра контролювати роботу кабінету та впливати на прийняття політичних рішень як підстава класифікації посад прем'єр-міністрів. Інші чинники що впливають на оцінку рівня сили посади прем'єр-міністра. Класифікація Ентоном Кінгом посад прем'єр-міністрів, діючих в країнах Західної Європи. Характеристика найбільш сильної позиції глави держави в Сполученому Королівстві та найбільш слабкої – в Нідерландах. Чинники, що впливають на поступове підвищення ролі посади прем'єр-міністра в усіх європейських країнах. Вплив процесу європейської інтеграції на позицію і роль посади прем'єр-міністра.

Кабінет міністрів

Визначення кабінету міністрів як органу що володіє правом приймати загальнообов'язкові рішення щодо держави в цілому. Типологія кабінетів за критерієм чисельності представників партій що формують уряд. Поділ однопартійних кабінетів на кабінети більшості та меншості. Характеристика однопартійних кабінетів більшості на прикладі “Уряду Її Величності” в Сполученому Королівстві. Особливість однопартійних кабінетів меншості. Причини формування подібного роду кабінетів. Аналіз типів кабінетів країн Західної Європи у післявоєнний період. Головні умови та процедуральні вимоги при відставці уряду. Особливість процедур відставки урядів в Німеччині та Швейцарії. Фактор урядової композиції – уряд більшості або меншості в умовах відставки кабінету.

Коаліційні уряди

Коаліційні уряди – визначення сутності та умов формування. Основні принципи, що лежать в основі формування коаліційних урядів – принцип

торгів та пропорційності. Країни де домінує принцип пропорційності під час формування коаліційних урядів. Винятковість досвіду Швейцарії у формуванні коаліційного уряду. Сутність переговорного процесу (політичного торгу) з приводу формування коаліційного уряду. Значення політичних програм та “людського фактора” для процесу переговорів. Основні конфігурації коаліційних кабінетів – з домінуючою партією та кабінети з врівноваженими позиціями основних учасників коаліційного утворення. Розгляд конкретних прикладів обох типів кабінетів. Обов’язки учасників коаліційних урядів (довіра і відповідальність).

Основні моделі коаліційної політики

Наукова розробка коаліційної політики. Праця Уільяма Райкера “Теорії політичних коаліцій”. Основні підходи щодо класифікації моделей коаліційної політики. Базова модель – “мінімально-переможної коаліції” (MWC). Характеристика країн Західної Європи де використовується дана модель формування коаліційного уряду. Модель коаліцій “мінімального радіусу дій”. Абрам де Сваан і “мінімально співпадаюча переможна коаліція”. Значення позиції партії в умовному право-лівому спектрі для формування різних моделей коаліційного уряду. Джофрей Прідхам про необхідність застосування багатовимірного підходу (індуктивний підхід) щодо коаліційної поведінки політичних партій в європейських країнах.

Стабільність урядів

Підходи щодо розуміння стабільності коаліційних урядів. Індекс урядової стабільності Ж.Лейна та С.Ерссона. Характеристика еволюції урядової стабільності на основі застосування індексу в країнах Західної Європи в післявоєнний період. Обрахунок тривалості діяльності урядів за Лаувером та Шофілдом. Чинники впливу на урядову стабільність. Стабільність однопартійних кабінетів. Залежність стабільності уряду від моделі урядової коаліції. Характер та форми громадської підтримки урядів. Модель підтримки уряду Крістофера Д.Андерсона (К. D.Anderson). Вплив економічних та політичних чинників на урядову стабільність.

Тема 8

Порівняльна характеристика виборчих систем

Значення виборів в політичному житті демократичних країн. Особистісне значення виборів для громадян. Базові критерії оцінки рівня демократичності виборів. Загальні конституційні вимоги щодо виборчого права. Умови позбавлення права голосу окремих категорій громадян. Процедури формування загальних списків виборців. Головні різновиди виборів в європейських країнах : президентські, парламентські, регіональні (федеральний рівень), місцеві та вибори до Європарламенту.

Призначення виборів в країні та процедура розпуску парламенту. Неможливість дострокового розпуску парламенту в Норвегії та Швейцарії. Різновиди виборчого бюлетеня та відповідні різновиди голосувань – категоричне та ординарне.

Виборча система як сукупність норм що регламентують процес артикуляції виборчих переваг, які виявляються в кількості отриманих на виборах голосів та визначенні механізмів перетворення цих голосів в кількість

депутатських мандатів. Поділ виборчих систем на систему більшості та пропорційну виборчу систему.

Виборча система більшості (plurality). Система простої більшості в одномандатних округах. Переваги та недоліки цієї системи. Мажоритарна, або система абсолютної більшості в одномандатних округах. Особливість мажоритарної виборчої системи, що застосовувалась у Франції з 1958 по 1985 рр. Мажоритарна виборча система з альтернативним голосуванням.

Пропорційна виборча система та її головні відмінності щодо системи більшості. Система списків та основні її різновиди на підставі використовуваних методик перетворення кількості отриманих під час виборів голосів в депутатські мандати. Проста квота. Метод найбільшого залишку (метод Гамільтона), найбільшої середньої величини при застосуванні методу д'Онדה (d'Hondt) та найбільшої середньої величини при використанні методу Сен-Лаге (Sainte-Lague). Модифікована методика Сен-Лаге. Система панашаж (panachage). Система єдиного перехідного голосу (квотно-преференційна система або система Хер-Кларка). Переваги та недоліки основних існуючих систем.

Змішана виборча система. Типи змішаних систем: співіснування, надпозиція та змішування в межах незалежних комбінацій. Умовні системи. Суперзмішані системи

Значення розміру виборчого округу та сутність виборчої географії. Дворівневий розподіл депутатських місць, або використання механізмів врівноважуючих мандатів. Причини застосування цих механізмів та їх значення для посилення репрезентативності. Фактор прохідного бар'єру та їх значення для партійної консолідації парламенту.

Оцінка існуючих виборчих систем. Проблема дихотомії переваг - максимальне пропорційне представництво партій в парламенті або сильний, стабільний та ефективний уряд. Визначення пропорційності результатів виборів із застосуванням індексу пропорційності Гюнтера (R.Gunther). Фактори, що впливають на рівень пропорційності.

Тема 9

Порівняльний аналіз партійних систем країн Західної Європи

Суть поняття “партійна система”. Основні підходи до класифікації партійних систем. Конструкція партійної системи за Дж.Сарторі. Британська модель двопартійної системи. Французька право-ліва модель партійної системи.

Індекси Д.Рая (D.Rae) – визначник кількості партій, що приймають участь у виборчих змаганнях; показник кількості голосів, які отримала найбільша партія; показник кількості голосів, отриманих двома найбільшими політичними партіями (показник двопартійності); індекс фракційності. Динаміка змін індексу фракційності в країнах Західної Європи. Типологія партійних систем європейських країн на основі показників індексу фракційності.

Індекс ефективної кількості політичних партій М.Лааксо (M.Laakso) та Р. Таагепері (R.Taagepera) і визначення кількості партій, що входять в рамки конкретної політичної системи. Індекс агрегації Л.Майєра

(L.Mayer) і його використання при оцінці стану наймогутнішої (найбільшої) партій в парламенті по відношенню до політичних партій, представлених в ньому.

Тема 10

Моделі взаємовідносин між державою та групами інтересів

Характер взаємовідносин між державою та групами інтересів. Сутність груп інтересів, їх різноманітність та поліфункціональність. Політичний торг. Плюралістична модель та її представники. Корпораційна модель відносин між державою та групами інтересу. Чинники, що вплинули на формуванні даної моделі взаємовідносин. Сутність “спільної відповідальності”. Корпоративізм – багатоманітність підходів та його історичні форми. Інституційна концепція корпоративізму. Стратегія корпоративізму як відповідь на існування гострих соціальних конфліктів між групами працедавців та найманих працівників. Основні властивості корпоративного типу політики. Аналіз конкретної ситуації в Австрії, Німеччині, Швеції. Головні характеристики корпораційного процесу прийняття рішень. “Сильний”, “поміркований” та “слабкий” корпоративізм. Чинники, що впливають на рівень корпоративізму в країні.

Тема 11

Порівняльний аналіз форм участі громадян в політичному процесі

Сутнісне значення участі громадян в політичному процесі. Особливості участі в рамках представницької та партіципційної демократії. Багатоманітність форм участі в політичному житті. Політична активність та пасивність.

Виборча поведінка.

Характеристика електорату : структурований та не структурований. Основні рівні виборчої поведінки: агрегований та індивідуальний. Сутність агрегованого рівня виборчої поведінки та її основні різновиди. Стабільна виборча поведінка (лояльність виборців). Вплив на стабільну поведінку партійної ідентифікації та суспільно-культурної парадигми. Чинники, що впливають на партійну лояльність виборців. Змінна виборча лояльність або перенесення виборчих преференцій. Чинники, що впливають на зміну виборчих преференцій електорату. Різновиди змін виборчої лояльності: критичні та поступові. Перенесення виборчих переваг в межах партій одного політико-ідеологічного спрямування. Класова модель голосування і індекс Алфорда (Alforda). Зміни виборчої підтримки партій в період між виборами і індекс Педерсона (M.Pederson). Характеристика відвідування (участі) у виборах. Втрата партійної лояльності і основні концепції, що її пояснюють. Індивідуальна виборча поведінка та абсентеїзм.

Форми участі в рамках безпосередньої демократії

Безпосередня демократія, її історичні та сучасні форми. Радіус дії та спосіб використання громадянами процедуральних можливостей впливу на зміст політичних рішень. Роль референдуму у врахуванні індивідуальних позицій громадян щодо політичного життя власних країн. Конституційні вимоги та політичні наслідки референдумів. Основні різновиди референдумів : облігаторний, факультативний, ратифікаційний та консультативний. Аналіз конкретної практики застосування референдумів в Швейцарії та інших європейських країнах. Кореляція між частотою та традиціями застосування референдумів. Характер та форми громадської підтримки урядів.

Орієнтовний план семінарських занять

Тема 1

Класова (економічна) основа соціополітичних поділів країн Західної Європи та США (2 години)

Основні поняття: соціальний поділ, соціальна структура, соціальна група, політичний поділ, соціополітичний поділ, робітничий клас, середній клас, “нові” класи.

План:

1. Методологічні підходи щодо розуміння соціополітичних поділів.
2. Сучасне розуміння поняття “робітничий клас” та його місце в європейських країнах та США.
3. Економічна основа групового поділу в європейських країнах та США.
4. Характер та еволюція соціополітичних поділів на економічній основі в країнах Західної Європи та США.

Теми рефератів:

- Економічна основа соціополітичного поділу в Німеччині.
- Економічна основа соціополітичного поділу в США.
- Економічна основа соціополітичного поділу в Україні.

Література:

1. Demokracje zachodnioeuropejskie. Analiza porownawcza. Pod redakcja Andrzeja Antoszewskiego i Ryszarda Herbuta. - Wroclaw. Wydawnictwo Uniwersytetu Wroclawskiego. 1997, p.39-56.
2. Ганслі Теренс. Соціальна політика та соціальне забезпечення в ринковій економіці. – К., 1996.
3. Группы интересов.- Полис, № 5-6, 1992, с.163-166.
4. Иноземцев В.Л. Социальное неравенство как проблема становления

- постэкономического общества // Полис, 1999, № 5.
5. Кастельс Мануель. Становление общества сетевых структур// Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология/ Под ред. В.Л.Иноземцева. М.: Академия, 1999, с.492-505.
  6. Німеччина у фактах. – Вид-во Societats-Verlag. 1997, P.258-285.
  7. Politics and Society: Cleavages //Meny Yves. Government and Politics in Western Europe. Britaine, France, Italy, Germany. Oxford University Press. 1993. P.19-27.
  8. Скуратовський В., Палій О., Лібанова Е. Соціальна політика. – К., 1997.
  9. Social Cleaveges//Jan-Erik Lane & Svante O.Ersson Politics and Society in Western Europe. SAGE Publications. London. Thousand Oaks. New Delhi. 1994. P.52-64, 89-95.
  10. Соціальна стратифікація і політика. – Політична думка, 1993, № 1.
  11. Соціальна структура суспільства. – Соц.-полит.науки, 1992, № 4-5.
  12. Томенко М. Самоозначення України: від історії до політики. К., 1998. С.215-249.

Тема 2

Етномовна основа соціополітичних поділів країн Західної Європи (2 години)

Основні поняття: соціополітичний поділ, етномовна група, нація, міграція.

План:

1. Методологічні підходи щодо розуміння етномовної основи соціополітичних поділів.
2. Характеристика етномовної диверсифікації в Бельгії, Іспанії, Швейцарії.
3. Етнічна основа радикальних рухів в європейських країнах.

Реферати:

- Етномовна основа соціополітичного поділу в Україні.
- Ірландська республіканська армія (ІРА) - політичний представник ірландської меншості в Сполученому Королівстві ?

Література:

1. Бусыгина И.М. О состоянии немецкой нации (Территориальный фактор в национальном самосознании немцев) // Полис, 1999, № 1.
2. Demokracje zachodnioeuropejskie. Analiza porownawcza. Pod redakcja Andrzeja Antoszewskiego i Ryszarda Herbuta. Wroclaw. Wydawnictwo Uniwersytetu Wroclawskiego. 1997, p.59-61.
3. Кожушко Е.П. Современный терроризм: Анализ основных направлений /Под общ.ред. А.Е.Тараса. – Мн.: Харвест, 2000, с.170-212.
4. Linder Wolf. Swiss democrazy : possible solutions to conflict in

- multicultural societies. Houndmills, Basingsoke, Hampshire: Macmillan Press; New York: St.Martin's Press. 1998.
5. Мала Енциклопедія Етнодержавства. – К., 1996.
  6. McRae, Kenneth D. Conflict and compromise in multilingual societies. Waterloo, Ont., Canada : Wilfrid Laurier University Press. 1983.
  7. Politics and Society: Cleavages //Meny Yves. Government and Politics in Western Europe. Britaine, France, Italy, Germany. Oxford University Press. 1993. P.38-42.
  8. Social Cleaveges//Jan-Erik Lane & Svante O.Ersson Politics and Society in Western Europe. SAGE Publications.London. Thousand Oaks. New Delhi. 1994. P.73-89.
  9. Сміт Ентоні. Національна ідентичність. – К., 1994.
  10. Томенко М. Самоозначення України: від історії до політики. К., 1998. С.199-215.

Тема 3

Релігійна основа соціополітичних поділів країн Західної Європи

(2 години)

Основні поняття: соціополітичний поділ, конфесія, конфесійна група, релігійні партії.

План:

1. Методологічні підходи щодо розуміння релігійної основи соціополітичних поділів.
2. Характеристика релігійної диверсифікації в Бельгії, Сполученому Королівстві та Швейцарії.

Реферати:

- Перспективи мусульманського фундаменталізму в Західній Європі.
- Чи існує загроза соціополітичного поділу України на релігійній основі?

Література:

1. Demokracje zachodnioeuropejskie. Analiza porownawcza. Pod redakcja Andrzeja Antoszewskiego i Ryszarda Herbuta. Wroclaw. Wydawnictwo Uniwersytetu Wroclawskiego. 1997, p.57-59.
2. Casanova, Jose. Public Religions in Modern World. Chicago: University of Chicago Press. 1994.
3. Кожушко Е.П. Современный терроризм: Анализ основных направлений /Под общ.ред. А.Е.Тараса. – Мн.: Харвест, 2000, с.247-346.
4. Linder Wolf. Swiss democracy : possible solutions to conflict in multicultural societies. Houndmills, Basingsoke, Hampshire: Macmillan Press; New York: St.Martin's Press. 1998.
5. Малерб Мишель. Религии человечества. “Рудомино” “Университетская книга”. Москва-Санкт-Петербург. 1997.

6. Politics and Society: Cleavages //Meny Yves. Government and Politics in Western Europe. Britaine, France, Italy, Germany. Oxford University Press. 1993. P.27-36.
7. Social Cleaveges//Jan-Erik Lane & Svante O.Ersson Politics and Society in Western Europe. SAGE Publications. London. Thousand Oaks. New Delhi. 1994. P.64-73.

Тема 4

Територіальна основа соціополітичних поділів країн Західної Європи та США

(2 години)

Основні поняття: соціополітичний поділ, територіальна громада, сецесія, сецесіонізм, центр-периферія протиріччя, місто-село протиріччя, аграрні партії.

План:

1. Методологічні підходи щодо розуміння територіальної основи економічних, соціальних відмінностей та соціополітичних поділів.
2. Характеристика територіальної диверсифікації в Італії, Сполученому Королівстві та США.

Реферати:

- Стан і перспективи територіальної основи соціополітичного поділу України.
- Еволюція аграрних партій Скандинавських країн.

Література:

1. Demokracje zachodnioeuropejskie. Analiza porownawcza. Pod redakcja Andrzeja Antoszewskiego i Ryszarda Herbuta. Wroclaw. Wydawnictwo Uniwersytetu Wroclawskiego. 1997, p.61 -65.
2. Зонова Т.В. От Европы государств к Европе регионов ?// Полис, 1999, № 5.
3. Politics and Society: Cleavages //Meny Yves. Govrnment and Politics in Western Europe. Britaine, France, Italy, Germany. Oxford University Press. 1993. P.36-42.
4. Social Cleaveges//Jan-Erik Lane & Svante O.Ersson Politics and Society in Western Europe. SAGE Publications.London. Thousand Oaks. New Delhi. 1994. P.96-99.
5. Туровский Р.Ф. Сравнительный анализ тенденций регионального развития России и Украины // Полис.,1999, № 6

Тема 5

Форми державного устрою країн Західної Європи та США (2 години)

Основні поняття: форми державного устрою, автономія, федерація, поділ повноважень між центром і регіонами, унітарна держава, конфедерація, квазіконфедерація.

План:

1. Унітарні держави Західної Європи.
2. Характеристика федеративного устрою Бельгії, Німеччини, США та Швейцарії.
3. Сутність квазіконфедеративної конструкції та її практична реалізація державами Європи.

Реферат:

- Перспективи федералізації України.

Література:

1. Васильев В.И. Некоторые аспекты современной дискуссии о германском федерализме // Полис, 2000, № 1.
2. Доган М., Пеласси Д. Сравнительная политическая социология. How to Compare Nations. М., 1994, с. 134-147.
3. Зіллер Жак. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз. – К.:Основи. 1996, С.61-75.
4. Конституции государств Европейского Союза. – М.: Норма.
5. Курас І. Федерація чи унітарна держава ?// Політика і час. 1993., № 6.
6. Linder Wolf. Swiss democracy : possible solutions to conflict in multicultural societies. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan Press; New York: St.Martin's Press. 1998
7. Лейкофф С. Опозиция “суверенитет-автономия в условиях федерализма”: выбор между “или-или” и “больше-меньше”. – Полис, № 1, 1995, с.177-190.
8. Макарычев А. Федерализм и регионализм: европейские традиции, российские перспективы. – Полис, № 5, 1994, с. 152-155.
9. Німеччина у фактах. – Вид-во Societats-Verlag. 1997, с.180-185.
10. Римаренко С. Федерація чи унітарна держава? Чи можливо забезпечити світовий досвід?// Політика і час. 1994., № 8.
11. Томенко М. Самоозначення України: від історії до політики. К., 1998. С.199-215.
12. Українська державність у ХХ столітті. Історико-політологічний аналіз. – К.: Політична думка. 1996.
13. Шабо Ж.-Л. Государственная власть: конституционные пределы и порядок осуществления. – Полис, № 3, 1993, с.155-165.

Тема 6

Посада президента в країнах Західної Європи та США

(2 години)

Основні поняття: глава держави, президент, президентська форма державного правління.

План:

1. Обсяг повноважень президента в США.
2. Характеристика посади президента в напівпрезидентських республіках – Фінляндія, Франція та Португалія.
3. Особливості посади президента в парламентських республіках.

Реферати:

- Посада президента і загроза авторитаризму.
- Посада президента в Україні та Росії: між Європою та Азією.

Література:

1. Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна. – К.:АМУПП.1997
2. Доган М., Пеласси Д. Сравнительная политическая социология. How to Compare Nations. М., 1994, с. 134-147.
3. Інститут президентства у світі. Хто є хто// Упор. Романюк А., Скочиляс Л., Шведа Ю.- Львів, ЦПД, 1999.
4. Зіллер Жак. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз. – К.:Основи. 1996, С.93-98.
5. Конституции государств Европейского Союза. – М.: Норма.
6. Linder Wolf. Swiss democracy : possible solutions to conflict in multicultural societies. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan Press; New York: St.Martin's Press. 1998
7. Политические институты США: история и современность. Под ред. В.И.Борисюка. М., Наука, 1987.
8. Риггз Ф. Сравнительная оценка президентской формы правления // Сравнительная социология. М., 1995, с. 99-156.
9. Сахаров Н.А. Институт президентства в современном мире. М., 1994.
10. Шугарт М.С. и Кэри Дж.М. Президентские системы// Современная сравнительная политология. М., 1997, с.198-246.

Тема 7

Парламент в системі органів влади країн Західної Європи

(2 години)

Основні поняття: парламент, законодавча влада, парламентська республіка, парламентська фракція, парламентська комісія, парламентська сесія, голова парламенту.

План:

1. Однопалатні парламенти в країнах Західної Європи.
2. Двопалатні парламенти в країнах Західної Європи.
3. Здійснення законодавчої влади парламентом.

Реферати:

- Історія і еволюція парламенту в Сполученому Королівстві.
- Европарламент: статус і повноваження.

Література:

1. Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна. – К.: АМУПП. 1997
2. Demokracje zachodnioeuropejskie. Analiza porownawcza. Pod redakcja Andrzeja Antoszewskiego i Ryszarda Herbuta. Wroclaw. Wydawnictwo Uniwersytetu Wroclawskiego. 1997, p.290-300.
3. Зіллер Жак. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз. – К.: Основи. 1996, С.75-92.
4. Конституции государств Европейского Союза. – М.: Норма
5. Коукли Дж. Двухпалатность и разделение властей в современных государствах // Полис, 1997, № 3, с. 148-165.
6. Mezey M. Classifying Legislatures // Legislatures. Ed. by Philip Norton. Oxford University Press. 1992, p.149-176.
7. Парламентаризм и правительственная система. Определения и разграничения // Полис. 1992, № 3.
8. Политическая система Великобритании. М., 1984.
9. Шаповал А. Зарубіжний парламентаризм. К.: Основи, 1993.
10. Political Systems of the World. J.DenisDerbyshire & Ian Derbyshire. St.Martin's Press. N.Y. 1996.
11. The World Factbook. 1998. Central Intellingence Agency. Washington. 1999. CIA Press.
12. World Encyclopedia of Parlaments and Legislatures. Edit. By George Thomas Kurian. Congressional Quaterly INC. Washington, D.C. Vol.I-II.1998.

Тема 8

Уряд в системі органів влади країн Західної Європи (4 години)

Основні поняття: виконавча влада, поділ влад, система стримувань і противаг, голова уряду, уряд, коаліційний уряд.

План:

I заняття

1. Компетенції уряду в парламентській республіці.
2. Компетенції уряду в президентській республіці.

- 3 .Компетенції уряду в напівпрезидентській республіці.
- 4 .Компетенції уряду в канцлерській республіці.

II заняття

- 1 .Коаліційні уряди більшості і меншості.
- 2 .Фактори забезпечення урядової стабільності.

Реферати:

- Особливості формування і функціонування уряду Швейцарії.
- Інститути виконавчої влади Європейського Союзу – мегауряд?
- Теорія раціонального вибору – можливості застосування при формуванні коаліційного уряду.
- Чи є урядом уряд в авторитарній державі?

Література:

- 1 .Antoszewski A. Koalicje gabinetowe w Europie. Politologia XX. Studia z teorii polityki, kulturz politycznej i mysli politycznej. Pod red. Wieslawa Bokajly. Wroclaw. 1996. № 1914. Wydawnictwo Uniwersytetu Wroclawskiego. P.55-69.
- 2 .Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна. – К.:АМУПП.1997 3.Demokracje zachodnioeuropejskie. Analiza porownawcza. Pod redakcja Andrzej Antoszewskiego i Ryszarda Herbuta. Wroclaw. Wydawnictwo Uniwersytetu Wroclawskiego. 1997, p.301-329.
- 3 .Dictionary of Government and Politics. 2nd Edition. Editor P.H.Collin. Fitzroy Dearborn Publishers. Chicago. London. 1998.
- 4 .Зіллер Жак. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз. – К.:Основи. 1996, С.98-112.
- 5 .Конституции государств Европейского Союза. – М.: Норма
- 6 .Мельниченко В. Механізми стабільності. Стримування і противаги // Віче. 1994, № 9.
- 7 .Становлення владних структур в Україні (1991-1996)/ Редкол.: О.Гарань, В.Кулик, О.Майборода. – К.: Центр політичного аналізу газети “День”,1997.
- 8 .Cabinet ministers and parliamentary government. Ed. by Michael Laver, Kenneth A.Shepsle. Cambridge, New York: Cambridge University Press. 1994.
- 9 .Шмачкова Т.В. Теории коалиций и становление русской многопартийности. Методики рационализации политического процесса // Полис. 1996., № 5, с.35-51.

Тема 9

Система органів місцевого самоврядування країн Західної Європи та США (2 години)

Основні поняття: локальна демократія, базовий рівень, місцеве самоврядування .

План:

- 1 . Компетенція та засоби органів місцевого самоврядування в країнах Західної Європи.
- 2 . Регіональні системи влади.
- 3 . Характер взаємовідносин між центральними та місцевими органами влади.

Реферати:

- Система місцевого самоврядування в Україні: правові засади і практика.
- Місцеве самоврядування як альтернатива держави.

Література:

1. Європейська хартія про місцеве самоврядування.-Страсбург, 1990.
- 3 . Зіллер Жак. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз. – К.:Основи. 1996, С118-133,140-183.
3. Кампо В. Місцеве самоврядування за рубежом // Політика і час. 1993, № 12.
- 4 . Конституции государств Европейского Союза. – М.
- 5 . Оффердал О. Местное самоуправление в Скандинавии: достижения и перспективы //Полис, 1999, № 2.
5. Становлення владних структур в Україні (1991-1996)/ Редкол.: О.Гарань, В.Кулик, О.Майборода. – К.: Центр політичного аналізу газети “День”, 1997

Тематика курсових робіт

- 1 . Порівняльний аналіз статусу та компетенцій президента України та Росії.
- 2 . Порівняльний аналіз статусу та компетенцій президента України та Франції.
- 3 . Порівняльний аналіз статусу та компетенцій президента України та Польщі.
- 4 . Порівняльний аналіз політичних систем України та Росії.
- 5 . Порівняльний аналіз статусу та компетенцій парламентів України та Франції.
- 6 . Порівняльний аналіз статусу та компетенцій парламентів України та Польщі.
- 7 . Порівняльний аналіз статусу та компетенцій парламентів України та Росії.
- 8 . Порівняльний аналіз системи виконавчої влади України та Франції.
- 9 . Порівняльний аналіз системи виконавчої влади України та Польщі.
- 10 . Порівняльний аналіз системи виконавчої влади України та Росії.
- 11 . Порівняльний аналіз федеративних держав Європи.
- 12 . Порівняльний аналіз унітарних держав Європи.
- 13 . Порівняльний аналіз партій правоцентристського та лівоцентристського спрямування України.
- 14 . Порівняльний аналіз правоцентристських партій України, Польщі та Росії.
- 15 . Порівняльний аналіз лівоцентристських партій України, Польщі та Росії.
- 16 . Порівняльний аналіз радикальних партій України, Польщі та Росії.
- 17 . Система органів місцевого самоврядування України і Польщі: спільне і особливе.
- 18 . Політичні наслідки застосування виборчої системи більшості, пропорційної та змішаної в Україні.

19. Порівняльний аналіз Західної та Східної України: спільне та особливе.
20. Порівняльний аналіз структури органів влади та повноважень Львівської обласної адміністрації та Львівського міськвиконкому.
21. Порівняльний аналіз системи влади Львівського міськвиконкому та Тернопільського міськвиконкому.
22. Порівняльний аналіз процесу політичної трансформації України та Польщі.
23. Характер та структура соціополітичних поділів України та Польщі.
24. Характер та структура соціополітичних поділів України та Росії.
25. Порівняльний аналіз форм участі громадян України, Польщі та Росії в політичному процесі.
26. Формування урядових коаліцій в Італії в 90-х роках ХХ ст.
27. Формування урядових коаліцій в країнах Центрально-Східної Європи.

Екзаменаційні питання з курсу “Порівняльний аналіз політичних систем” у 1999/2000 навч. році

1. Основні засади порівняльного аналізу.
2. Операційні поняття порівняльного аналізу та їх функціональна еквівалентність.
3. Сегментація та метод вивчення окремого випадку.
4. Бінарний аналіз.
5. Порівняння подібних та контрастних країн.
6. Дихотомія та типологія в міжнародних порівняльних дослідженнях.
7. Динаміка моделей в порівняльних дослідженнях.
8. Значення синтезу та прогнозування в порівняльних дослідженнях.
9. Сутність та основні підходи щодо визначення соціополітичних поділів.
10. Соціально-економічна (класова) основа соціополітичних поділів.
11. Етно-мовна основа соціополітичних поділів.
12. Релігійна основа соціополітичних поділів.
13. Територіальна основа соціополітичних поділів.
14. Порівняльний аналіз компетенцій президента в країнах Західної Європи.
15. Порівняльний аналіз монархій в країнах Західної Європи.
16. Вимоги щодо кандидатів на посаду президента та щодо проведення президентських виборів.
17. Типи виборчих систем та процедури голосування в країнах Західної Європи
18. Виборча система більшості.
19. Пропорційна виборча система. Змішана виборча система.
20. Фактори забезпечуючи пропорційність представництва та оцінка виборчих систем.
21. Порівняльна характеристика парламентів: структура та функції.
22. Однопалатні парламенти.
23. Двопалатні парламенти.
24. Унітарні держави.
25. Федеративні держави.
26. Квазіконфедеративні держави.
27. Порівняльна характеристика позицій глави уряду.
28. Типологія кабінетів.
29. Коаліційні уряди.
30. Основні моделі коаліційної політики.
31. Стабільність коаліційних урядів в країнах Західної Європи.
32. Типологія партійних систем Дж. Сарторі.
33. Індекс партійної фракційності.
34. Індекс ефективної кількості політичних партій.
35. Індекс агрегації.
36. Основні форми участі громадян в політичному процесі.
37. Референдум та його політичне значення.
38. Корпораційна модель взаємовідносин між державою та групами інтересів.
39. Класова модель голосування (індекс Алфорда)
40. Зміни виборчої підтримки політичних партій в період між виборами.
41. Виборча підтримка на агрегованому рівні.
42. Стабільна виборча поведінка.

Література:

1. Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна. – К.:АМУПП.1997.
  2. Godun T., Cygnarowski M., Dudek S., Iwaniszcuk P. Leksikon Systemow Politycznych. – Warszawa.1999.
  3. Голосов Г.В. Сравнительная политология – Новосибирск. 1995.
  4. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности. М.: Межд. отнош. 1996.
  5. Давимука С., Колодій А., Кужелюк Ю., Харченко В. Політичні режими сучасності та перехід до демократії. – Львів. 1999.
  6. Джанда Кеннет. Сравнение политических партий : исследования и теория. Современная сравнительная политология. – М. 1997.
  7. Джарол Б.Мангейм, Ричард К.Рич. Политология. Методы исследования: Пер. с англ. / Предисл. А.К.Соколова. – М.: Изд-во “Весь мир”. 1997.
  8. Demokracje zachodnioeuropejskie. Analiza porownawcza. Pod redakcja Andrzeja Antoszewskiego i Ryszarda Herbuta. Wroclaw. Wydawnictwo Uniwersytetu Wroclawskiego. 1997.
  9. Доган М., Пеласси Д. Сравнительная политическая социология. How to Compare Nations. М. 1994.
  10. Ильин М.В. Очерки хронополитической типологии. – М. 1995.
  11. Институт президентства. Кто с кто. Політичний довідник //Упор.:Романюк А., Скочиляс Л., Шведа Ю. – Львів: ЦПД. 1999.
  12. Зіллер Жак. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз. – К.:Основи. 1996.
  13. Конституции государств Европейского Союза. – М.: Норма.1997.
  14. Куокли Дж. Двухпалатность и разделение властей в современных государствах // Полис . 1997. № 3.
  15. Парсонс Т. Система современных обществ. – М. 1997.
  16. Рэгин Чарлз. Особенности компаративистики // Современная сравнительная политология. – М. 1997.
  17. Сахаров Н.А. Институт президентства в современном мире. – М. 1994.
  18. Сіленко А. Моделі соціального партнерства в сучасному світі. – Нова політика. 2000, № 2.
  19. Таагепера Р. и Шугарт М.С. Описание избирательных систем. – Современная сравнительная политология. – М. 1997.
  20. Рукосуев Е.Ю. Короли, президенты, премьеры...Научно-справочное издание.- Екатеринбург: УрО РАН. 1996.
  21. Шаповал В. Зарубіжний парламентаризм. – К.: Основи. 1993.
  22. Шаповал В. Вищі органи сучасної держави. Порівняльний аналіз. – К.1995.
  23. Шаповал В. Державний лад країн світу. Довідник. – К.1999.
  24. Шмачкова Т.В. Теории коалиций и становление русской многопартийности (Методики рационализации политического процесса) //Полис. 1996. № 5
  25. Ustroje Panstw Wspolczesnych. Redaktor naukowy Wieslaw Skrzydlo. – Lublin. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Sklodowskiej. 2000.
  26. Юдин Ю. Политические партии и право в современном государстве.- М.: Издат. группа “ФОРУМ-ИНФРА-М”. 1998.
- Чиркин В.Е. Элементы сравнительного государственоведения. М. 1994.

Програма курсу

ПОРІВНЯЛЬНА ПОЛІТОЛОГІЯ

(Порівняльний аналіз політичних систем
країн Західної Європи)

Уклав:

доцент кафедри політології
Анатолій Романюк

Рецензенти:

проф., д.ек.наук, декан ф-ту міжнародних відносин ЛНУ ім.І.Франка

Маркіян Мальський

доц., канд. філ. наук, зав. каф. політології ЛНУ ім.І.Франка

Микола Поліщук

Відповідальний редактор:

к.п.наук

Любомир Скочиляс

Макет:

Олександр Шумельда

Технічне редагування та коректура:

Юрій Гайдук

Підписано до друку 06.03.2000

Формат 60x84/ 16. Друк офс. Гарнітура Times

Обл.вид.арк. 28

Центр політичних досліджень, 2000